

מבוא מזהר
שיחות הר"ן

שיחה כה

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

בענין המחשבות שבראש

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ח"מ שמו שמוח)

שיחות הר"ן סימן כה

מונה על פי דפוס ראשון שנת תקעה שהדפוס מוהרנ"ת בסוף ספורי מעשיות בשם ליקוטי מוהר"ן

בענין המחשבות שבמוח. הוא פלא גדול וגדולת הבורא ית"ש. איך המחשבות מונחים במוח חבילות חבילות הרבה מאד אלו על אלו. וכשאדם צריך לאיזה דבר ונזכר בו. אזי מושך ומוציא אותו הדבר שהיה מונה במחשבה ונזכר בו. והדבר פלא. היכן היה מונה אותו הענין עד עכשיו. ויש קשרים וסימנים בהמחשבות המונחים במוח חבילות חבילות הרבה. וכשנזכר באיזה דבר מחמת שנזדמן ענין המעורר אותו המחשבה ע"י הקשר והסימן שבה, אזי מוציא אותה המחשבה מתוך חבילי חבילות המחשבות המונחים ומסודרים במוח. ואזי כשמושך ומוציא אותה המחשבה אזי מתחפכים ומתגלגלים כל המחשבות מסדרם שהיו מונחים. (כעין שרואין בדברים גשמיים. שכשמושכין ומוציאין דבר מתוך איזה קופה וחבילה. אזי מתחפך ומתגלגל כל הקופה והחבילה :

^א משך הנחל תשמ, מהדוי תשמג בני ברק, ותורת נצח, ואבן שתייה, וקרן אודעסער, ויס החכמה - אותה

בענין המחשבות שבראש

שיחות הר"ן אות כה

מקום וזמן אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

כח הזכרון של האדם הוא עניין פלאי וכולל הרבה עניינים כגון זכרון מאורע שחווה וההתרגשות ממנו ודבר ששמע וריח שהריח וטעם שטעם וזכרון צילומי של מראות שראה, והבנות שהבין, וכיו"ב. כאן רבנו מדבר מהפלא כיצד נרשמות מחשבות האדם בזכרון ומונחות חבילות במח באופן שיש לכל מחשבה איזה קצה שבו אפשר לתפוס ולשלוף אותה שרוצה להזכר בה.

שיחות

אין

לקוטי הלכות

אין

קושיות

- א. הוא פלא גדול וגדולת הבורא ית"ש – צ"ע מה כל כך פלא וגדולת הבורא יש בכח הזכרון יותר מהמוני תכונות טבעיים שיש בגוף האדם. נ"ל כיון שרבנו מדבר על הזמן שלו שעדיין לא חקרו כל כך הרבה את גוף האדם לא נודע עוד פלאים שנמצא בו אבל כח הזכרון מסביר אפשר ללמוד שהוא דבר פלא.
- ב. המחקרים חקרו וחוקרים הרבה את עניין הזיכרון שבמח וכיצד שולפין איזה עניין שרוצים להזכר בו, אבל בזמן רבנו כנראה לא ידעו מכל זה עדיין. וצ"ע מדוע לא הניח רבנו שהדבר פשוט שהכל כתוב במח ורק צריך תכנת שליפה לפי מילים או משפטים כמו התכנות שיש היום לחיפוש במחשב, אלא כותב שזה פלא, משמע שהבין שזה הרבה יותר מסובך, ויש כאן איזה דבר פלאי הרבה יותר משאר פלאים שיש בגוף האדם. וצ"ע.
- ג. והדבר פלא היכן היה מונח אותו עניין עד עכשיו – צ"ע הרי אמר לפני כן שהמחשבות מונחים במח חבילות הרבה מאד אלו על אלו ושוב חוזר על זה בהמשך בסמוך. וצ"ע אם ההמשך הוא המשך ביאור הפלא שבזכרון או אולי כוונת רבנו לתרץ שע"י שיש לכל חבילה בחי' קצה בולט שבמחשבה לבד אפשר לאחוז בו, על כן היכן שהיא אפשר לשלוף אותה.
- ד. צ"ע מה רבנו רוצה ללמד אותנו בשיחה זו? אולי רוצה לעודד אותנו לעשות בחי' קצה וסימן לכל מחשבה כדי שבקל נוכל לשלוף אותה כשנצטרך. כמובא הרבה בגמרא שהאמוראים עשו להם סימן בכל סוגיא לזכור אותה. אבל זה דוחק שלא פירש דבריו. וצ"ע
- ה. צ"ע מדוע כששולפים את דבר מהזיכרון מתהפכים המחשבות בזיכרון,
- ו. צ"ע המשל שכתב כמו בגשמיות שבשמוציא חבילה מתהפך כל הנשאר, אדרבה כי כיון שאמר שהכל מסודר חבילות זו על גבי זו הרי בשמוציא אחד רק נופל זה שמעליו למקומו ולכאורה נשאר אותו הסדר. ורק כשאין סדר וצריך להזיז חבילה אחת כדי למצא את השניה אזי הכל מתהפך אבל זה לא מה שאמר בתחילה. וגם שהעליונה נופלת למקום התחתונה זה רק כשהיא באותו גודל או קטנה ממנה, אבל כשהיא גדולה יותר רק נשאר חלל.
- ז. צ"ע מדוע צריך לשלוף את המחשבה וא"א להיזכר בה כשהיא במקומה
- ח. צ"ע למאי נפקא מינה שהם מתהפכים, כיון שיש לכל אחת סימן מבחוץ שאפשר למשוך אותה מהיכן שהיא

ט. צ"ע למעשה לא רואים שמתהפך משהו בזכרון ששולף עניין אחד שהרי מיד יכול לשלוף עוד נמצא שהם עדיין במקומן. אולי אדרבה זה כוונת רבנו לומר שאע"פ שמתנה הסדר יכול במחשבה לבד לקשור אותה לקצה איזו חבילה ולשלף אותה בקלות.

הקדמה

רבנו מדבר כאן רק על מחשבות האדם שנרשמות בזיכרון שמת. באופן שכשנזדמן איזה דבר שמעורר איזה מחשבה יכול לשלף אותה לחוץ.

אע"פ שנרשם במח עוד הרבה יותר, דהיינו כל המאורעות שעברו עליו בחייו, בין דברים ששם לבו עליהם ובין דברים שלא שם לבו אליהם, כידוע שיש תת מודע שנרשמים בו מאורעות שאדם לא שם לבו עליהם ואעפ"כ הוא מתפעל מהם בלי ששם לבו לא כשנרשמו ולא כשאיזה דבר מעורר אותם כגון שבסרט משלבים לשבריר שניה איזה פרסומת של איזה דבר וזה מועיל כשרואה אותו נמשך לרכשו.

עוד ראה תורה רנד¹ שהעינים רואות תמיד דברים גדולים וחזיונות רק שהם עוברים מהר והאדם לא מספיק ליתן דעתו לזושיט את כח הראות לתפסם. ע"כ לא ידוע מה ראה. אבל מי שזוכה לעינים כשרים רואה דברים נפלאים וחזיונות.

כאמור במח נרשם הכל ובו יש מערכת שמשווגת את מה שנרשם בה באיזה מדור תהיה מאוכסנת שבזה תלוי באיזה קלות אפשר יהיה לשלף אותה. ועיין תורה קי שמי שזך פעלו ושכלו רוחני יכול לתפוס את כל התורה כולה ולא ישכח דבר. כי דב רוחני לא תופס מקום. ורק כיון שהאדם מגשם את התורה לכן היא תופסת מקום אצלו ועל כן יש לה שיעור וקצבה כמה יכול לתפוס ממנה במוחו. ומזה בא השכחה.

ויש צדיקים שזככו עצמם כל כך עד שזוכרים גם מאורעות מלפני הלידה, ראה בסיפורי מעשיות מעשה מז' בעטלערס יום ראשון מספר על תשע מדרגות בזיכרון לא טבעי ע"י שאדם שומר עיניו מכל הבלי עוה"ז, שהקטן שבהם זכר שעת הלידה והאחרים זכרו מה שנעשה עמהם לפני כן כשהיו במח האב, והגדול שבהם זכר שהיה לאו כלום. ויש שזוכרים מגלגולים קודמים². וצ"ע לכאורה זכרון זה לא רשום במח אלא באיזה מקום רוחני אחר וצ"ע.

יש גם כאלה שמלידה זכו לזכרון חזק יותר ויש לחלש יותר. ויש סגולות לזכרון, חז"ל (חגיגה ט:) דברו בעיקר על החזרה מאה ואחד פעמים והוא הנקרא עובד ה'. וראה תורה ז' שעד מאה פעמים שולט שר של שכחה³. ולפעמים דברו (מגילה ז.) על חזרה ארבעים פעמים שמועיל שיהיה כמונח בכיסו. ובספרים מובא שיש עשב הנקרא בלזור שמחזק את כח הזיכרון, ואעפ"כ אמר בספר הפליאה חזור וחזור יפה מבלזור, כנראה כיון שהוא עשב רעיל.

בשיחה זו רבנו מדבר רק על המחשבות שעברו במח האדם ונרשמו בו ומונחות חבילות חבילות. ואומר שהוא פלא שאדם יכול לשלף אותן כי היכן הן נמצאות? ומבאר שהן מסודרות במח באופן שלכל אחת יש איזה קצה שבו אפשר לאחוז ולשלף אותה כשמגיע איזה דבר שמעורר אותה.

עניין זה שהכל נמצא במח צ"ע כי אחרי הפטירה שואלים את האדם מה למדת וכיצד הנשמה זוכרת. גם לעתיד לבא אחרי תחיית המתים כל אחד יזכור כל מה שלמד וגם מה ששכח, וגם מי שנפטר לפני ג' אלפי שנה

¹ תורה רנד – עינים הם דברים עליונים וגבוהים מאד, והם רואים תמיד דברים גדולים ונוראים, ואם היה האדם זוכה לעינים כשרים, היה יודע דברים גדולים רק ממה שעניניו רואות, כי הם רואות תמיד, אף שאין יודע מה רואה. כמו למשל כשמעבירין דבר לפני עיני האדם בהעברה ובמהירות גדול ואין איין האדם יודע מה ראה, והנה אף שבשעה שהעבירו הדבר לפני עיניו, בודאי ראה אותו בראיה גמורה, עם כל זה אין יודע מה ראה, כי אף שעניניו ראו הדבר בשלמות, עם כל זה מחמת המהירות לא היה פנאי בכדי שיביא הראות להדעת שידע מה ראה, כי לידע הדבר שראה זה תלוי בדעת, ולזה צריך קצת זמן, שישעה קצת הדבר הנראה לפני עיניו, בכדי שיבוא ויזשיט כח הראות להדעת את הדבר הנראה, כדי שידע בהדעת מה ראה, ומחמת המהירות לא ראה הדבר רק בכח הראות, אבל לא היה זמן להזיט הדבר להדעת, ועל כן אינו יודע מה ראה, וכן האדם רואה בעיניו תמיד דברים גדולים (הינו מראות וחזיונות) אף שהוא כמו שמעבירין לפניו בהעברה בעלמא ובמהירות גדול, על כן אינו יודע מה ראה כנ"ל, וזהבן:

² ועיין דברי יואל חלק ח' פרשת קרח דף טו שכתב – ועובדא ידענא שאא"ז הייטב לב ולה"ה שמע מזקיניו הישמח משה זל"ה, שאמר לו שהוא נתגלגל בעוה"ז פעם הג', פעם אחת ה' בדור המדבר וכו'.

³ הארז"ל ע"ח שער טו סוף פ"ו, שער מאמרי רז"ל – מסכת חגיגה הנ"ל. ושער המצוות ואתחנן הקד' ב'. ולק"ה ערבית ד לח ועיין משנה ברורה סימן קיד ס"ק מא בשם חת"ס ובן יהוידע ואהבת איתן על חגיגה ט:

ולעומתם ע"ש ענף יוסף ורף גם עיין מגילה ז ופסחים עב תנא מיניה מ' זמנין ודמי כמנח בכיסיה. וראיתי מהר"ם שיף כתובות נ: דמנח בכיסיה ולא בקופסא דכיס עשוי למשמש בו בכל עת. ואולי לפ"ז ק"א הוי כמנח בקופסא. ראה גם תוס' רי"ד בחגיגה ט: שהקשה מה החילוק שבארבעים פעמים מבואר בגמ' פסחים עב. ודמי ליה כמונח בכיסו, אבל במאה ואחד בחגיגה ט: אינו שוכח כלל. ועיין תורה קי לא ימוש התורה בפין, אולי לפי זה יתבאר כי המונח בכיסו תופס מקום, אבל ק"א פעמים כבר לא תופס מקום לכן לא נשכח ממנו.

עוד עיין לק"ה שוכר ג' יא ואהבת איתן חגיגה ט הנ"ל. עיין לק"ה מלמדים הלכה ב' שכחה הסתלקות הדעת (בענין מחלוקת אחרונים האם שכחה אונס או פשיעה עיין עשרות מ"מ בספר שלום יעקב להרב יעקב חיים סופר סימן כא דף רנב.)

ויותר, א"כ היכן זה רשום הרי המח כבר נרקב בקבר. ואם זה נרשם בנפש האם היא מוגבלת למה שנרשם במח וראה מהר"ל¹ סיבת השכחה כיון שאנו בגוף אבל בעוה"ב כשנפשוט את הגוף נזכור הכל. וכן כתב המבי"ט².

עד כאן ההקדמה

שיחה כה

בְּעֵינֵי הַמַּחְשְׁבוֹת שְׂבֵמָח, הוּא פֶּלֶא גָדוֹל וְגִדְלָת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אִיךְ הַמַּחְשְׁבוֹת מְנַחִים בְּמַח חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת הָרֶבָה מְאֹד אֵלָיו עַל-אֱלוֹ, וּכְשֶׁאֲדָם צָרִיךְ לְאִיזָה דָּבָר וְנִזְכָּר בּוֹ – אָזִי מוֹשֵׁף וּמוֹצִיא אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁהִיָּה מֵנַח בַּמַּחְשְׁבָה וְנִזְכָּר בּוֹ;

ומבאר רבנו דבריו: **וְהַדָּבָר פֶּלֶא**, רוצה לומר שהוא פלא שאפשר לרשום בזכרון מציאות שהיתה ועברה, כי **הֵיכָן הָיָה מֵנַח אוֹתוֹ הָעֵינֵן עַד עַכְשָׁיו?**

וממשיך לבאר את הפלא כיצד המאורעות נרשמים ונשמרים במח חבילות חבילות מסודרות ויש כח במחשבה לחפש ולתפוס איזה מאורע לשלוף ולהוציאו משם ולהיזכר בו.

וְיֵשׁ קְשָׁרִים וְסִימָנִים בְּהַמַּחְשְׁבוֹת הַמְּנַחִים בְּהַמַּח חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת הָרֶבָה, וּכְשֶׁנִּזְכָּר בְּאִיזָה דָּבָר מִחֲמַת שְׁנִידָמָן עֵינֵי הַמַּעֲוָרֵר אוֹתוֹ הַמַּחְשְׁבָה עַל-יְדֵי הַקָּשֶׁר וְהַסִּימָן שָׁבָה, אָזִי מוֹצִיא אוֹתָהּ הַמַּחְשְׁבָה מִתּוֹךְ חֲבִילֵי חֲבִילוֹת הַמַּחְשְׁבוֹת הַמְּנַחִים וּמִסְדָּרִים בְּמַח; וְאָזִי, כְּשֶׁמוֹשֵׁף וּמוֹצִיא אוֹתָהּ הַמַּחְשְׁבָה, אָזִי מִתְּהַפְּכִים וּמִתְגַּלְגָּלִים כָּל הַמַּחְשְׁבוֹת מִסְדָּרִים שֶׁהָיוּ מְנַחִים (פְּעִין שְׂרֹאֲיִן בְּדָבָרִים גִּשְׁמִיִּים, שֶׁכְּשֶׁמוֹשֵׁכִין וּמוֹצִיאִין דָּבָר מִתּוֹךְ אִיזָה קֶפֶה וְחֲבִילָה אָזִי מִתְּהַפֵּף וּמִתְגַּלְגֵּל כָּל הַקֶּפֶה וְהַחֲבִילָה). אולי רוצה לומר שהוא הפלא ופלא שיש בכח הזיכרון, דהיינו זה שבמחשבה לבד תופס את קצה החבילה ושולף אותה הוא פלא, ועוד פלא שאע"פ שכשמושך חבילה, כל החבילות משנות מקומן, עדיין יכול במחשבה לבד לתפוס בקצה כל אחת לשלוף אותה ולחזור להיזכר בה.

מה שאומר שכשמושך מחשבה אחת מתהפכים כל המחשבות מסידורם, צ"ע אולי הכוונה כי הכל רשום בזיכרון שבמדמה וכשרוצה להיזכר באיזה דבר שולף אותו המדמה מהזיכרון וחושב בו, וכיון שחושב בו כבר משתנה קצת כפי מדרגת שכלו של עכשיו שאינו כמו שהיה בשעה שנרשם בזיכרונו אז, לכן נרשם עכשיו בשנינו וכיון שכל המחשבות תלויות זו בזו, כי השקפה תלויה בכמה ידיעות ובשנוי אחת משתנה והרכב כולו, על כן בכל פעם מתחדש בנין וסדר כל המחשבות.

עד כאן ביאור חברותא לשיחה כה

¹ המהר"ל (נתיבות עולם נתיב התורה פרק יב) מביא את הגמ' (ברכות דף ת.) הזהירו בזמן ששכח תלמודו מחמת אונסו, כי לוחות ושברי לוחות מונחים בארון, וביאר שגם אם אדם שוכח את תורתו, המדרגה שקנה על ידה לא בטלה כי התורה לא הסתלקה ממנו, וכמו שתלמיד חכם התורה לא מסתלקת ממנו בזמן השינה וכדומה, ועדיין שמו 'תלמיד חכם', כך גם מי שהתורה אינה עמו תמיד או ששכח בגלל שהוא בעל גוף, אינו נחשב שהתורה הסתלקה ממנו, ובעולם הבא ששם אין מניעה מצד הגוף, תורתו תהיה עמו. (ורבא בגליון עומק הדפוס 248 יחיד חשפ)

² ספר בית אלקים – שער היסודות – אמצע פרק ששים – אבל הנשמה שתחזור בזמן התחייה לגוף שנפרדה ממנו תזכור ותדע שהיתה כבר בגוף זה, וכל מה שעבר עליה בעוה"ז קודם שנתפרדה מן הגוף, כמו הישן שזוכר כשניעור כל מה שידע קודם והשינה היא אחת מס' במיתה, וכמו שזכר למעלה, וכמו שכתב הגאון ר"ס ז"ל בשאלה הד' שיכירו קצתם את קצתם ולכן יכירו מעבדיהם וכל מה שקרה להם בזה העולם קודם הפרדם ממנו, ובכלל זה יזכרו כל מה שלמדו בתורה בעוה"ז, כי גם שעבר עליהן כמה אלפים מן השנים לא תפול בהן שכחה, כי אין שכחה לפני הנשמות שנחצבו מתחת כסא כבודו, והשכחה אינה מצויה אלא בחושים הגשמיים לא בנשמות, ואדרבה תזכורנה כל מה שילמדו בכל זמן היותן בגוף אע"פ שנשכח מהם קצת, כי השכחה מצויה בחושים ובפרט בחושי הזקנים, ועם כל זה בשעת הפרדן מן הגוף תזכורנה כל מה שלמדו וכל מה שעבר עליהן בהיותן בגוף כמו שכתוב (תהלים ק"ד) תוסף רוח יגעון, והתוספה בשעת הגיעה היא זכירה כל מה ששכחו בהיותן בגוף בהסתלקן מן הגוף והחושים הגורמים השכחה:

